

Motion till riksdagen 2005/06:So313

av Ragnwi Marcelind (kd)

Förebyggande åtgärder för alkoholens skadeverkningar

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att folkölet bör säljas på Systembolaget.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en solidarisk alkoholskatt.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stoppa alkoholreklamen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa alkoholås på fordon.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utökat stöd bör ges till ungdomsorganisationerna för förebyggande arbete.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att initiera stödverksamheter i landet för barn till alkoholmissbrukare.

¹ Yrkande 2 hänvisat till SkU.

² Yrkande 4 hänvisat till TU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Färska siffror visar att alkoholkonsumtionen ökat drastiskt sedan mitten av 1990-talet. Inte på 128 år har svensken konsumerat så mycket alkohol som i dag: drygt 10 liter ren alkohol. Detta motsvarar hela 33 flaskor brännvin. 38 % av svenskarna som reste till Tyskland förra året gjorde det enbart i syfte att inhandla alkohol. Under det senaste året visar beräkningar att det fördes in 61 flaskor sprit och 112 flaskor vin per minut till Sverige. På två år har resandeförseln av sprit ökat med 81 %, från 13 miljoner liter till 24 miljoner liter sprit per år.

Enligt Sorad, Centre for Social Research on Alcohol and Drugs, för resande in 75 miljoner liter öl, ytterligare 55 miljoner liter öl smugglas in. 43 miljoner liter vin tas in av resande medan ytterligare 8 miljoner liter vin smugglas in. 24 miljoner liter sprit tas in av resande. Totalt tas över 200 miljoner liter vin, öl och sprit in i Sverige. Ökad införsel av sprit leder till stora problem, inte minst skador och sjukkostnader med koppling till alkoholrelaterade skador. 47 personer per 100 000 invånare/år dör av dessa skador. Cirka 40 % av dem som börjar dricka alkohol före 15 års ålder får förr eller senare alkoholproblem.

Bland 15-åringar har alkoholkonsumtionen ökat med 60 % på fem år. År 2001 drack killarna 4,5 liter 100-procentig alkohol och tjejerna 2,8 liter 100-procentig alkohol. Siffror som har ökat drastiskt enligt olika beräkningar. Enligt statistik från Barnombudsmannen har antalet ungdomar mellan 15 och 24 år som vårdats på landets sjukhus för akut alkoholförgiftning ökat med nästa 80 % för killar och tredubblats bland tjejer mellan 1987 och 2002. Svenska ungdomar dricker i genomsnitt mer alkohol än andra ungdomar inom EU.

Långt över 200 000 barn växer dessutom upp i familjer där en eller båda föräldrarna missbrukar alkohol. Tre barn i varje klass känner varje dag oro över vad som väntar dem då de kommer hem från skolan. Dessa barn är en utsatt grupp. En genomgång av kommunernas arbete med dessa barn till missbrukare, genomförd av IOGT-NTO:s Juniorförbund, visar att mindre än en procent av alla barn till missbrukare i dag har tillgång till stödgrupp att vända sig till. Detta är oacceptabelt!

Samhällets kostnader för enbart alkoholskador – inklusive produktionskostnad, produktionsbortfall, vård, prevention och egendomsskador – redovisar en BNP-andel på 6 procent – eller 109 miljarder kronor 1998. I år beräknas kostnaderna att ligga på bortåt 150 miljarder kronor.

Konsumtionen och skadorna har hållits i schack med hjälp av alkoholmonopolet, punktskatt på alkohol, informations- och upplysningsinsatser, en noggrann kontroll av restauranger med serveringstillstånd och, inte minst, vård av alla dem som drabbats av alkoholskador och social utslagning. Genom det svenska medlemskapet i Europeiska unionen, EU, har flera grundläggande inslag i den svenska alkoholpolitiken försvagats. Det mest påtagliga är de gränsvärden som satts för införsel av alkohol för privatbruk. Volymen motsvarar i dag vad en normal svensk konsumerar under flera år. Genom att ett antal medborgare inte använder den lagliga införselkvoten enbart för privat

Fel! Okänt namn på

bruk utan också för att sälja till underåriga och överlåta till bekanta uppstår allvarliga problem.

De senaste tio åren har även narkotikautvecklingen gått åt fel håll. Situationen har förvärrats genom minskade insatser från samhällets sida och ett ökat narkotikautbud. Stödjande miljöer bland barn och unga har försämrats; skolhälsovården har begränsats, antalet kuratorer i våra skolor minskat, informationen om alkoholens och narkotikans skadeverkningar har försämrats, fritidsgårdar har lagts ned och fältarbetare dragits in. Poliser på gatan och narkotikaspanare har näst intill försvunnit.

Den svenska alkoholkulturen präglas av berusningsdrickande. Så har det varit i hundratals år. Det är få saker som är bättre dokumenterade och även få saker som är mer omsorgsfullt förträngda. Under senare delen av 90-talet har konsumtionen av alkohol hos ungdomar under 20 år ökat, det gäller även det s.k. berusningsdrickandet. Vi ser en nära 30-procentig ökning av den totala konsumtionen sedan 1995.

Alkoholforskaren Håkan Leifmans, Sorad, studier visar på kraftiga förändringar av konsumtionsmönstren. Starkspriten är åter på frammarsch, främst i de yngre åldersgrupperna. Unga män, pojkar, mellan 16 och 19 år, konsumerar omkring 16 liter ren alkohol per person och år. Det är drygt 5 liter mer än den genomsnittliga konsumtionen, som alltså har passerat rekordnivån på 10 liter. För 25 år sedan var motsvarande konsumtion strax över 7 liter (ren alkohol per invånare över 15 år).

Vår utgångspunkt är att ett samhälle som vill slå vakt om sina medborgares hälsa inte kan göra detta utan att föra en seriös diskussion om vilka metoder som ska användas för att begränsa de höga alkoholskadorna. Det är oacceptabelt att antalet alkoholmissbrukare är 300 000, att det finns fem personer runt varje missbrukare som drabbas av ett indirekt missbruk, att det finns 200 000 barn som lever i missbruksmiljöer, att 5 000 människor årligen går en för tidig död till mötes, att runt 70 % av alla våldsbrott är alkoholrelaterade samt att det begås ca 14 000 trafikonykterhetsbrott varje dygn.

Att sänka skatten på alkohol i tron att man ska minska införseln är att lura sig själv. Jag anser att man i stället ska omförhandla införselreglerna med EU.

Alkohol och kriminalitet

Sambandet mellan alkohol och brottslighet är starkt. Särskilt starkt är sambandet med våldsbrott. Detta är en av de enskilt viktigaste anledningarna till att minska alkoholkonsumtionen. Den allmänna otrygghet som finns i samhället återspeglar sannolikt, till viss del, effekterna av den kraftigt ökande alkoholkonsumtionen.

Enligt CAN:s rapport 2002 konstateras att nästintill 70 % av de inblandade i våldshandlingar i Sverige är alkoholpåverkade. För offren är siffrorna ca 40 %. Brottsförebyggande rådet konstaterar i sin rapport BRÅ 2001:10 när det gäller dödligt våld "att trots osäkra siffror så kan man konstatera att en stor del av gärningsmännen är alkoholmissbrukare" och vidare att "en viktig

Fel! Okänt namn på

åtgärd är att minska missbruket och de levnadsomständigheter som missbrukarna lever under”. Detta handlar om det riktigt grova våldet.

Till detta kan också läggas bråk i krogköer, i anslutning till att krogarna stänger, inne på krogarna och alkoholrelaterat våld i anslutning till fotbollsmatcher m.m.

En sällan beaktad aspekt på våldet är de stora kostnader som polis och rättsväsende belastas med. En kraftig sänkning av alkoholkonsumtionen är en väsentlig åtgärd för att reducera brottsligheten och frigöra polisen för att bekämpa annan brottslighet.

Kommunernas ungdomsarbete

Det senaste decenniet kan knappast anses ha varit en bra period för utveckling av den lokala ungdomsverksamheten, varken kommunalt eller i folkrörelsernas och ungdomsorganisationernas regi. En nyligen genomförd undersökning från Ungdomens Nykterhetsförbund visar att två av tre kommuner inte gör något extra för att hålla ungdomarna nyktra på valborg – trots att det är den helg då ungdomar dricker mest.

Guttmsson, utredare på CAN, menar att politikerna har ändrat sin alkohol- och drogpolicy från att ha varit förebyggande till att bli mer inriktad på punktinsatser som t.ex. att försöka skjuta upp ungdomars alkoholdebut. Det är bra men räcker inte. Nationalekonomen Stefan de Vylder hävdar att kortsiktig politik bär skulden till att alltför många ungdomar berusar sig eller knarkar. Att förebygga att ungdomar hamnar i missbruk är billigare än att bota. Tyvärr har politikerna haft svårt att i spår av detta.

Folköl och alkohol i den allmänna handeln

Försäljning av folköl i den allmänna handeln är egentligen ett problem bara ur ett perspektiv – nämligen att kontrollen av åldersgränsen 18 år inte följs. Flera av de inköpstester som gjorts visar att underåriga får handla folköl i butikerna utan större problem. Underåriga skaffar lätt folköl i stora mängder genom de försäljningskanaler som finns och det starkare folkölet, 3,5 volymprocent, utgör för många tonåringar inkörsporten till mer avancerade alkoholvaror, liksom till en tidig möjlighet till berusning. Regeringen bör ta initiativ till en skärpt lagstiftning för brott mot att sälja alkohol till underåriga.

”Silver Ice” och ”Silver Spirit” låter förföriskt lockande. För säkerhets skull har man gjort tilläggen ”with the taste of vodka and citrus” och ”with the taste of rum and lime”. Detta är innehållet i erbjudanden som våra ungdomar får till ett pris av 10 kr styck.

Dessa drycker kan vi köpa i svenska butiker i dag. Det gäller en 3,5-procentig dryck som är maltbaserad för att passa in i den svenska lagstiftningen. När detta introducerades i Danmark våren 2002 övertog drycken på kort

tid 45 % av den danska alkoholläskmarknaden. Ungdomar är en grupp som har tagit till sig av det nya, en grupp som förförs av den lockande reklamen. En ny våg av alkoholäsk sprider sig i Europa och alkoholindustrin anpassar dryckerna till den nationella lagstiftningen. Syftet är uppenbart: man vill lära barn och ungdomar att tidigt tänka på och nyttja sprit. Vi kan jämföra detta med lanseringen av mellanöl i mitten av 60-talet och försöken med starköl i vissa livsmedelsaffärer. Många unga fick möjligheten att handla, och ungdomsfylleriet ökade. Alkoholskadorna ökade under 70-talet, och 1977 – då skadorna låg på topp – avskaffades mellanölet.

Reklam är till för att öka försäljningen av en vara, alkoholreklam för att öka försäljningen av alkohol. Detta leder till ytterligare skador, varför alkoholreklam bör förbjudas.

Slutsatser

Alkoholen är på väg att förgöra en del av vår kommande generation. Den ökade konsumtionen i Sverige oroar. Det gäller vuxnas konsumtion, men framför allt barns och ungdomars ökande konsumtion och allt tidigare debut. Med den nivå på alkoholkonsumtionen som gällde på 1990-talet orsakade alkoholen årligen ungefär 6 000 för tidiga dödsfall. Sedan dess har konsumtionen ökat med nära 30 %. Det skulle innebära en ökad alkoholdödlighet på ytterligare drygt 1 500 personer per år.

Den samhällsekonomiska kostnaden för alkohol var 1998 ca 117 miljarder kronor i dagens penningvärde. I dag beräknas den årliga kostnaden till bortåt 150 miljarder kronor.

Fallen av skrumplever har ökat drastiskt. Fallen av inflammation i bukspottskörteln, fall med ofta dödlig utgång, har ökat i samma storleksklass. Detta är en varning om att alkoholskadorna ökar i samhället.

Våld är ofta alkoholrelaterat. 70 % av alla gärningsmän och 40 % av alla offer i polisanmälda fall där våld förekommit är alkoholpåverkade. I ungdomsgrupperna har våldet ökat och detta ofta under alkohol- eller drogpåverkan.

Nu krävs kraftfulla insatser för att förhindra den ökande alkoholkonsumtionen.

Stockholm den 23 september 2005

Ragnwi Marcelind (kd)